

intensificat aquest component. Pel que fa a al combustible d'urani, la primera matèria indispensable per al funcionament dels actuals reactors, tots els estudis coincideixen a predir una greu estrangulació en el seu subministrament als anys 1985-1990, una mica a semblança de la crisi petrolera de 1973. El preu de l'òxid d'urani ja és sotmès a un augment constant, de manera que en poc més de cinc anys s'ha multiplicat per cinc. L'escassetat, l'augment del preu del combustible i els costos generals d'investigació i extracció, fan que hom es decanti, sobretot a França i Alemanya, per la introducció dels anomenats reactors supergeneradors o de neutrons ràpids, els quals funcionen a base de plutoni extret del reprocessament de l'urani cremat a les centrals clàssiques i en produeixen molt més que no en consumeixen, cosa que comporta un perill enorme en tots els ordres.

Va ser la consciència d'aquest «perill enorme» el que va moure Jean Rossel a estampar, novament, la seva signatura en dos documents que el comprometien en la lluita contra la proliferació nuclear: el primer, el novembre de 1976, al costat d'altres mil tres-cents enginyers, físics i tècnics de la regió ginebrina, adreçat als governs francès, italià i de l'Alemanya Federal, impulsors del supergenerador Super-Phénix, a

va dimensió, diferent dels perills tradicionals industrials: la pol·lució radioactiva. La fórmula adoptada oficialment es mantenia tan feble com sigui «raona-

tenia aquest sant home! Els antinuclears catalans ho vam començar a comprovar per aquella mateixa època –agost de 1980–, quan, darrere les reixes de les centrals d'Ascó, vam

socials per part de grups científics, com els que s'agrupen al voltant del Bulletin of Atomic Scientists, del Sierra Club, de la Union of Concerned Scientists (Unió de

responsabilitats com a membre d'una comissió oficial de vigilància de la radioactivitat!

Contra la veneració excessiva de la ciència

El senyor Jean Rossel, amb el posat mental impertorbable d'aquell que tant ha vist, m'acabà instruint sobre la veneració general pel poder de la ciència que es desfermà a la segona meitat del XIX, i em deia:

Aquest fenomen estava al fonament de les filosofies del segle XIX, des del positivisme de Comte fins al materialisme dialèctic, fonament basat en el dogma de la preeminència d'allò material i la quasi infal·libilitat de la ciència, guiada per l'experimentació, tant en el camp dels fenòmens de la natura inanimada com en el de les conductes humanes i socials. La ciència, a causa dels seus mètodes d'esquematzació, és sempre simplificadora i incompleta, i la tècnica –construïda sobre aquests esquemes– posa en joc fenòmens complexos en part no perfectament dominats i que acaben influïnt sobre nosaltres de manera directa i no controlada. L'economia de la nostra moderna societat industrial postula el mateix dogma científicoquantitatiu i funciona dins el mateix esquema de creixement sense aturador. És així, doncs, com

«La presa de consciència de les responsabilitats socials de molts grups científics, fa renéixer les esperances en una investigació posada al servei del poble.»

«Els estudis fets sobre els impactes d'aquesta font energètica, em porten a dir que l'energia de fissió és en un carreró sense sortida.»

Creys-Malville (França), finalment desestimat després de múltiples gestions i manifestacions dels opositors; i el segon document, amb el nom d'Appel de Genève (Crida de Ginebra; octubre 1978) per uns 30 professors de diverses disciplines intel·lectuals, adreçat a tots els càrrecs electes dels països europeus, instant-los a abandonar el que era qualificat com «la societat del plutoni».

D'aquella Crida en sorgí l'esmentat Llibre Groc sobre la Societat del Plutoni, amb un pròleg del president d'aquella Associació, Ivo Rens, professor d'Història a la Facultat de Dret de la Universitat de Ginebra, i amb la col·laboració, entre molts d'altres, de Jean Rossel, que escriví sobre el supergenerador i els seus problemes, on destacava, entre d'altres consideracions, que la implantació d'aquest tipus de reactors nuclears a neutrons ràpids era «un desafiament tècnic que s'acosta a la irresponsabilitat».

El professor suís m'anava explicant les característiques d'aquesta «irresponsabilitat», i em deia:

De fet, l'accident nuclear, en qualsevol de llurs modalitats, no pot ser evitat i introdueix una no-

blement acceptable», en funció, és clar, dels grans costos financers, quan haurien de mantenir-la tan feble com fos «tècnicament possible». Sabent això, és comprensible, en la lògica oficial, que cap companyia d'assegurances no es comprometia a cobrir de forma adequada els riscos d'accidents en totes les etapes del cicle nuclear, que tenen, com ja és sabut, problemes no resolts i de molta envergadura, a causa dels quals els informes més crítics dels experts no es fan conèixer pels governs per no esverar l'opinió pública. A més, els centres nuclears d'usos civils són científicament una aberració, ja que és una insensatesa total proposar escalfar cases i il·luminar carrers amb energia nuclear i, a sobre, cal comprendre que són molt vulnerables a amenaces bèl·liques o a actes de sabotatge i de terrorisme. Els costos en instal·lacions especials de seguretat són supermilionaris. En fi, que tot això em porta a considerar que la indústria nuclear farà de la nostra societat un Estat-policia.

Fa exactament vint-i-cinc anys d'aquestes declaracions. Quanta raó

observar, amb temor, els amenaçadors homes superarmats d'aquest Estat policia «protector».

Cal combatre l'orgull científic

Vaig preguntar-li, aleshores, quin hauria de ser el paper dels científics davant d'aquest estat de coses. Em va respondre:

L'home de ciència hauria de tenir consciència, en primer lloc, de les seves responsabilitats. Saber, per tant, que no és l'únic a donar un model social, per la qual cosa l'orgull científic ha de ser combatut. Cal, doncs, un treball de reforma de l'esperit de la societat en el pla individual i internacional, a fi que la població, un cop millor informada, sigui capaç d'influir en les decisions polítiques. Un cert nombre de científics s'ha mostrat molt preocupat i amb crisi de consciència des que es començà a utilitzar l'energia de fissió i fins i tot abans, per les tràgiques conseqüències que pot tenir per a la societat. Malgrat tot, la cada cop més vigorosa presa de consciència de les seves responsabilitats

Científics Compromesos), del moviment Pugwash o del GSIEN (Groupe Scientifique Information Electronucléaire), i d'altres grups europeus, fa renéixer les esperances en una investigació posada al servei del poble.

La vostra vida científica s'ha desenvolupat segons aquests ideals?

De mica en mica vaig prendre consciència i he intentat convèncer certs col·legues que la idea d'una ciència triomfal no és pas justa. La ciència té els mateixos límits que l'home i pensar que gràcies a la ciència s'ultrapassarà aquests límits és una utopia. Si l'home fos prou intel·ligent per evitar les aplicacions de la ciència, potser no seria tot tan horrorós. El fet d'haver-me definit sobre aquestes qüestions m'ha dut, lògicament, a una sèrie de controvèrsies amb el món oficial de les companyies i algun exministre, els quals no entenien que, essent professor universitari i amb un salari més alt que el d'un simple obrer, no estigués d'acord amb l'establishment. Tot això m'ho deien perquè consideraven que m'havia extralimitat en les meves

després de la segona guerra mundial s'ha establert una societat gairebé únicament tecnològica, dominada per experts científics i tecnòcrates convertits en eminències grises, tant al capitalisme occidental com als socialisme de l'Est.

Fot-li! –vaig dir-li, amb la insolència de quan es té 30 anys.

Preguntat, finalment, pel futur humà previsible, em digué, a manera d'avertiment testamentari:

Estem en una situació de canvi, agafats per dues amenaces: una guerra futura i la mentalitat moderna confiada a la ciència i a la tecnologia. Tot porta a pensar que si escapem de la destrucció de la guerra, no podrem escapar de la lenta degradació, producte d'uns conceptes mal usats. Estem a punt de transformar el planeta en un satèl·lit inhabitable, perquè estarà sobrecarregat. L'home s'adapta, és cert, però també es deteriora.

Amb aquestes paraules, que em va dir en un francès exquisit, que encara em ressona a les orelles, em vaig acomiadar d'aquest home exemplar –equànim, conscient, responsable–, a qui no he tingut la sort de tornar a veure.